

Az egyyetlen *esély*

„A mitológiai hagyomány szerint a Heléna szó a Hélioszból, vagyis a Napisten nevéből származik, s annak melegét, sugárzását, fényét, világosságát, életető erejét jelenti... Amikor ébren vagyunk, sőt még alvás közben is sokféle megismerésre teszünk szert, amelyekről azáltal tudunk, hogy van bennünk valamennyi fény. Ez a fény Helené, vagyis Tündér Ilona.”

*(Pressing Lajos:
Az élet vize –
Szellemi tanítások
a magyar népmesékben 2.)*

képalá

Ilonák ma is élnek a közelünkben, de sokszor nem vesszük észre az éltető fényt, ami belőlük sugároz. A modern ember elmerül a lét mindennapi körforgásában. Örökös tennivalói, hivatalos ügyei, pénz utáni szaladgálása, a megszerezhető tárgyak feltétlen tisztelete gyakran megfosztja attól, hogy észrevegye az éltető erőt. De ez az éltető erő néha annyira erős, hogy minden falat áttör, és megmutatja a helyes utat a fogyasztói társadalom labirintusában tévelygők számára.

– Aztán Emőd közelében gondolj majd rám – hallom még ma is Vraukóné Lukács Ilona nyíregyházi könyvtáros hangját a fülemben. Pedig vagy másfél évtizede, hogy elhangzott ez a mondat. Ilona időközben nem csak a Magyar Kultúra Lovagja és a Bibliotéka emlékérem állami kitüntetésre lett, hanem a Magyar Olvasástársaság elnöke is, és – nem mellékesen –, az éppen tíz éve megalakult KAMIKA (Kárpátaljai Magyar Iskolák Könyvtáriait Alapítvány) titkára.

Engem is ő hívott meg, már nem is emlékszem pontosan, talán

Tiszaeszláron voltam először rendhagyó történelemórát tartani. Napfényes ős volt, a távolban kirajzolódott a tokaji hegy, az osztályban pedig csillogó tekintetű – többségében – cigány gyerekek fogadtak. Akkor még nem tudtam, hogy valójában egy nagy, átfogó koncepció, egy terv része vagyok, sőt, tulajdonképpen nem is egy, hanem kettő terv van. Az egyik nagyszabású gondolat a romák felemelkedését célozza, melyben benne van egy tervezet a cigányság könyvtári ellátására, a másik pedig Kárpátalja... A kettő persze egymásba fonódik, egymást érintő és támogató körök ezek, sok-sok szervezéssel és utazással.

– Két történetet szeretnék elmesélni – mondja Ilona, mikor az országosan itt másodikként megvalósuló könyvtárbuszról és a cigányok olvasási szokásairól faggatom. (A könyvtárbusz is elsősorban az ő érdekükben jött létre.) – Az első még kisgyerekkoromból való, amikor a szomszéd cigányasszony, aki korábban mindig seprűt, kosarat hozott, és cserébe gyümölcsöt, zöldséget kapott édesanyámtól, szokatlan kéréssel huzakodott elő.

Pénzt kért kölcsön, hogy paprikát vehessen. „legyen egy kis színe a krumplinak” – mondta. Édesanyám gondolkodás nélkül fordult be a házba, és egy százforintossal tért vissza. Akkoriban ez rettentő nagy pénz volt, és amint Ágnes – így hívták a cigányasszonyt – elment a bankóval, édesanyám egészen kétségbeesett, mert akkor észlelte, hogy ez volt az utolsó pénze abban a hónapban. De már nem volt mit tenni. Annál nagyobb volt az öröme, mikor jó óra múlva Ágnes asszony újra megjelent, és ezekkel a szavakkal: visszahoztam a visszajárót – leszámolt a kezébe kilencven-egynéhány forintot. A másik történet napjainkban játszódott le, amikor a hatéves cigánykislány betért a könyvtárba, hogy „írassák őt be”, mert a nagyoktól hallotta, hogy „itt jó lenni”.

– Szóval, hogy én kora gyermekkorom óta meg voltam győződve arról, hogy a szegénység és sok egyéb rossz dologtól eltekintve a mélyben ők ugyanolyan érző, nyitott szívű és a világ dolgaira kíváncsi emberek, mint amilyenek mi vagyunk.

És a könyvtárbusz, a bibliobusz, amit Nagy László, a könyvtár koráb-

képalá

bi igazgatója tervezett, tízéves előkészítés után végül 2013-ben elindult. A munkában 2015. januártól vállal Ilona oroszlánrészt. Az indulásban viszont Zselinszky Éva könyvtáros segített sokat, valamint Tilki Attila, Fehérgyarmat akkori polgármestere, jelenleg országgyűlési képviselő.

– Ha a környéken jár, és találkozik a bibliobusszal, nem állja meg, hogy ha csak egy pillanatra is, de fel ne ugorjon – meséli Ilona asszony. – Nem véletlenül jár a fehérgyarmati kistérség huszonhét településére a könyvtárbusz, rajta egymást váltva a két fiatal könyvtáros: Gurbán László és Hamvai Ferenc. De legalább olyan fontos ember Móricz Szabolcs gépkocsivezető. Jól ért az egyszerű emberek nyelvén, és mivel ő maga jelentkezett a hirdetésre, ropantul lelkes ezért a munkáért, amit már hivatásának érez. Tízennégy

évig volt hivatásos katona, és azt mondta, hogy valami olyasmit szeretne csinálni, amit senki ebben az országban. És ugyan van még könyvtárbusz Borsodban és Baranyában, azért mégiscsak különleges foglalkozás az övé. A gyerekek pedig annyira megszerették, annyira várják a mozgó könyvtárat, hogy sokszor inkább elbliccelik az iskolát a könyvtári napokon.

A többszörösen hátrányos helyzetű fehérgyarmati falvakon kívül még a Nyíregyháza környéki bokortanyákra jár a motorizált könyvtár. A könyvtárosok segítségével olyan könyveket, újságokat, videokazetákat juttatnak el a hagyományos könyvtáraktól távol élőknél, amelyekhez másképp nem jutnának hozzá, pedig már csak az esélyegyenlőség elve miatt is alapvető joguk van ezekhez. A szép- és szakirodalom, a

gyermek- és ifjúsági könyvek iránt a legnagyobb az érdeklődés. Ráadásul sokak számára a mozgó könyvtár az egyetlen valódi kapcsolat a falun kívüli világgal. A könyvtárosok azonban nem csak a szorosán vett könyvtári tevékenységet végzik. Ha szükséges, segítenek az ügyfélkapun keresztüli ügyintézésben, fénymásolni, szkennelni, pályázatot írni, hi-telek kérésében eljárni. Ezt itt „e-tanácsadásnak” hívják, mivel ezek az ügyek általában interneten keresztül bonyolódnak.

A hosszú, majd tízéves előkészítésnek természetes oka van: nem voltak meg az anyagi források az induláshoz, egészen addig, amíg 2012-ben egy meghívásos pályázat nem érkezett erre a célra. A hat megyéből azonban csak kettő élt a lehetőséggel, Baranya és Szabolcs-Szatmár-Bereg. Ebbe a körbe, az itt élő emberek

képalá

képalá

képalá

felemelkedésébe kapcsolódtak be a könyvtárbusz létét jóval megelőzően az író-olvasó találkozók, rendhagyó tanítási órák, melyekbe nem csupán írók, hanem népzeneészek, Liszt Ferenc díjas zongoraművész, és sokan mások is bevonódtak.

Aztán elérkezett az a nap, amikor Ilona megkérdezte, hogy volna-e kedvem Kárpátaljára elmenni velük, Beregszászra vagy valamelyik apró faluba, Verbőcizre, Izsnyétyére,

Csongorba? Nem tudja, mennyit állunk majd a határon, nem tudja, mikorra érünk ki, de hogy igazi szíves vendéglátásban és némileg a múltba való időutazásban lesz részünk, azt garantálja. Természetesen igent mondtam, hiszen akkor már tudtam, hogy amibe Ilona asszony belevág, az mind valami fényes dolog, ahogy azt a meselemező is megírta. Pedig akkor még nem is tudtam, hogy Kárpátalján nincs egyetemi szintű magyar könyvtáros képzés, így az iskolai könyvtárosok csak olyan „megtűrt” személyek, és sokszor maga a könyvtár sem az iskola épületében található, hanem valahol hátul, az udvar sarkában. Tehát ez a misszió, ami 2002-ben egy beregszászi meghívással indult, nem csupán a magyar gyerekekért, a magyar nyelvű könyvek olvasásáért szerveződött, hanem a könyvtárosok becsületének visszaállításáért is.

A 2002-es meghívást megelőzte, hogy Vraukóné Lukács Ilona 2000-ben rábukkant egy országos pályázatra, ami a határon túli könyvtárosok támogatását célozta. Az akkori igazgató, Nagy László támogatta a tervet, így már abban az évben tizenöt könyvtáros érkezett Erdélyből, a Vajdaságból, Kárpátaljáról továbbképzésre Nyíregyházára. Tehát a motor megint csak Ilona volt, hiszen az ő segítségével alakul meg 2002-ben a Kárpátaljai Magyar Iskolák Információs Egyesülete, ami viszont már szerves, élő kapcsolatot biztosított az anyaországgal. Innen pedig csak egy lépés volt a KAMIKA megalapítása, mely 2006-ban lett bejegyezve, s azóta nem csak programokat szervez kétszer egy évben valamelyik Kárpátaljai iskolában, hanem részt vesz az Országos Széchenyi Könyvtár Könyvtári Intézetének munkájában, továbbképzést szervez, évente majd kétszáz kárpátaljai diáknak jutalomkönyvet ajándékoz, és talán fel sem lehetne sorolni a sokrétű tevékenység minden kis részletét. Az utóbbi időben a könyvtárosokra is másképpen néznek a háború sújtotta

országban, mert az alapítvány mindenütt a magyar iskola igazgatójának címezve írt levelet, melyben megdicsérték a könyvtáros tevékenységét, egyben felkérték a vezetőt, biztosítsa a kolléga továbbképzésének lehetőségeit.

– A csongori iskolában az igazgató személyesen vitte a levelet a könyvtárosnőhöz, aki sorstársaihoz hasonlóan megfáradt, megtört technikai munkatársból lassanként büszke lehet a munkájára, a hivatására – mondja Ilona.

A KAMIKA természetesen nem működne a programokban résztvevők segítségével, a kárpátaljai könyvtárosok, az Irka gyermekújság egykori szerkesztője, Punyó Mária és még sokan mások nélkül; ám Ilona személyes fellépése, határozottsága, kreativitása szinte mindenkit meghódított...

Honnan ered ez a fáradhatatlan erő, ez a sugárzás? Minden bizonynyal segített a család, de talán a szülőfalu, Emőd is, ahol gyerekkorában ráébredhetett a vidéki élet, a természet mindennapi szépségeire. „Jó, hogy ismerhetem a frissen sült házikenyér és a frissen fejt meleg tej ízét; s még ma is érzem a pajtákba berakott széna és a babcsepléskor felszálló por illatát.” – írja önéletrajzában. „Ha a gyerekkoromra gondolkodok, mindig csak meleget érzek. A kemence, a sparherd... A téli esteken héjában sült krumpli, tök illata... Imádtam a diótörést, a kukoricamorzsolást; a dióhéjjal és a kukoricacsutkával való játékot. Vártam a téli nagymosásokat, amikor a kifagyasztott ruhákat estére bevittük, s jeges pára járta át az egész házat. A nagy hóban is mindig melegünk volt, mert összerogyásig élveztük az abban való játékot. S a hosszú esti beszélgetések...”

Az Élet egyetlen esély – vedd komolyan, mondja Teréz anya Az élet himnuszában Vraukóné Lukács Ilona kedves versében, ars poeticájában. De az Élet játék is, állítja Teréz anya, játszani kell, és főleg: élni. ■